

ANTON JOSEF BRUCKNER, AUSTRIJSKI SKLADATELJ I ORGULJAŠ, U POVODU 200. OBLJETNICE ROĐENJA

(ANSFELDEN, AUSTRIJA,
4. RUJNA 1824. – BEČ, 11. LISTOPADA 1896.)

Sažetak

Anton Bruckner, ovogodišnji obljetničar (200. obljetnica rođenja), austrijski je skladatelj iz okolice Linza, orguljaš. Skladao je brojne simfonije. Spada u kasnoromantične skladatelje. Krajem života je pobolijevao i umro od arterioskleroze i srčane slabosti.

Ključne riječi: stvaralaštvo, sudbina, bolesti, A. Bruckner

Summary

Anton Bruckner, this year's jubilarian (200th anniversary of his birth), is an Austrian composer, coming from a town near Linz, and organist. He composed many symphonies. He belongs to late romantic composers. At the end of his life, he was falling ill and died of arteriosclerosis and heart failure.

Key words: creativity, destiny, diseases, A. Bruckner

Austrijski skladatelj i orguljaš Anton Bruckner nije potjecao iz obitelji glazbenika. Otac mu je bio seoski učitelj, a Anton je bio najstariji od jedanaestero djece. Izrazito rano, u dobi od četiri godine, pokazao je interes za violinu, a u dobi od pet godina za čembalo. U dobi od deset godina svirao je orgulje u crkvi u svojstvu zamjenika. Njegovo napredovanje u glazbenom znanju bilo je brzo, ali se u tom okruženju nije mogao razvijati.

Otac ga je poslao iz Ansfeldena u Hörsching rođaku, krsnomu kumu J. B. Weißu, manje poznatomu skladatelju. U Hörschingu je boravio od 1835. do 1836. i pokazao dobar napredak u kvaliteti, ali se zbog očeve smrti, kao najstarije djetete, 1837. morao vratiti natrag u Ansfelden da bi pomogao obitelji. Anton je bio svjestan činjenice da mu je zaustavljena glazbena profesija na dugo vrijeme, a možda i zauvijek. Mnogo je od njegove braće i sestara umrlo u ranom

djetinjstvu i netko je obitelj trebao prehranjivati, a s obzirom na to da su morali napustiti učiteljski stan, trebalo je pronaći i drugo mjesto za stanovanje.

Anton je poslan u samostansku školu St. Florian blizu Linza gdje je pjevao u zboru do svoje 16. godine (dok nije promijenio glas). Ondje je kao osamljeni dječak učio glazbu od glazbenih učitelja fratara. Oni su bili jedini od kojih se učio sentimentalnosti i senzibiliteta. Jedino je ondje mogao biti prihvaćen s razumijevanjem kao duboko neurotična osoba. Pisao bi: »Ja uvijek sjedim, siromašan, izgubljen i melankoličan u svojoj maloj sobi.« Ta je melankolija bila karakteristična za mnoge njegove pretke, njegove tri sestre i mentalno zaostaloga brata.

Bio je vrlo talentiran i brzo je naučio svirati na orguljama. Nakon završenoga pripravnništva postao je, kao i otac, seoski učitelj i pokušavao raditi po mnogim malim mjestima po Austriji. Kako se svijetu teško prilagođavao, osjećao se veoma osamljenim i uvijek se vraćao u svoj poznati samostan St. Florian u blizini Linza da mlađe muškarce podučava u glazbenom znanju i sposobnostima. S 32 godine odlazi iz samostana, prihvaća posao orguljaša u katedrali u Linzu i savjesno obavlja taj posao. Istovremeno se unaprjeđivao u glazbenom znanju i sposobnostima, a posebno u skladanju. Poslije je uništio sve svoje kreacije kao i »nulte« simfonije. To pokazuje njegovu pretjeranu samokritičnost i skromnost u vrjednovanju svojih uspjeha i sposobnosti.

Od svoje 33. godine uvijek je putovao od Linza do Beča za napretkom. Zamijećena je njegova žudnja za novim znanjima, skupljanjem diploma i certifikata od položenih ispita. Na taj način pokazao je svoj strah, nesigurnost i sklonost perfekcionizmu. Ispiti su bili briljantni. S 37 godina položio je orguljaški ispit s takvim uspjehom da je jedan član ispitne komisije izjavio da ih je on trebao ispitivati! Od tada se Brucknerov život pre-

usmjerio na orguljašku glazbu, s kojom postiže međunarodni uspjeh.

Gostovao je po svim velikim europskim gradovima i postao ondje popularniji nego u Beču i u svojoj zemlji. Osim crkvene glazbe usmjeravao je svoj interes prema skladanju velikih simfonija. Prosječna koncertna publika bojala se trajanja nekih dijelova. Mnogi ga kritičari nisu voljeli zbog sklonosti Wagneru jer to nije bilo u skladu s bečkim krugom oko Brahmsa. A Brahms se osjetio ugroženim od Brucknerove vrijednosti. Tim više što se sve dogodilo u Beču gdje je Brahms živio. Bruckner se uvijek divio Wagneru i bio je iznimno lojalan njegovoj samouvjerenosti i veličini. U osobnoj komunikaciji Bruckner se ponašao skromno.

Što je pucalo u Bruckneru? Kad je imao 42 godine napisao je prijatelju: »Ispod melankolije koju razumijem... većinom arogancija prema ljudima, njihovo prijateljstvo, korektnost i vjernost...« Iduće je godine Bruckner osjetio jak poziv na težak i prisiljen rad. Opsesivno-prisilno zbrajao je lišće i drveće, prozore i kuće, točke i potpise, kamenčiće u šljunku i zvijezde na nebu. Vrijeme je u beskonačnost provodio u molitvi. Zamišljao je stvari. Pokušao je to liječiti u kupalištu Kreuzen. Stanje mu je bilo tako loše da mu je biskup organizirao stalnu pratnju – fratra da mu pomogne osloboditi se zastrašujuće osamljenosti, da ga smiri u lošim mislima i da ga spriječi u pokušaju samoubojstva. Pronalazili bi ga uplakana na rubu stijene. Ne bi znao kako se uopće do nje popeo i jedva bi ga uspijevali spasiti. Brojne kure liječenja djelomično su mu pomogle. I posebno toplo vodstvo dr. Keyla.

Takva su se stanja ponavljala, a kako je stario, postajala su sve gora i teža. Napisao je prijatelju: »To je bio potpuni osjećaj napuštenosti, izgubljenosti. Izgubio sam živce i stalno sam frustriran i presjetljiv. Ja sam bio u najgorem stanju, i samo tebi priznajem – i ne pričaj o tome.

Samo malo više toga i ja bih bio zauvijek izgubljen. Dr. Fadinger iz Linza kazao mi je da ovo može voditi ludilu... Na sreću, spasio me je pa se bolje osjećam posljednjih nekoliko tjedana. Nije mi dopušteno ništa raditi, svirati ili studirati bilo što...! Ja sam ruina.« Osjećao je često jak nemir, izgledao opsjednuto.

U dobi od 44 godine jedna od njegovih velikih želja bila je ispunjena. Dobio je posao učitelja teorije glazbe na Bečkom konzervatoriju. U isto je vrijeme postao drugim dvorskim orguljašem. Uvijek je bio sumnjičav, skroman i bojažljiv, i jedva je to mjesto prihvatio. Otišao je tamo u pratnji sestre. Nije si mogao odrediti stvarnu cijenu, prihvatio je da bude loše plaćen i zato je morao davati privatne sate da preživi. Dalje je napredovao, vježbao sviranje na orguljama, pripremao koncerte i skladao. Program je bio iznimno opsežan, što je izazvalo da se ponovno osjeti izgubljenim. Neprekidna aktivnost održavala ga je u formi i podržavala beskonačnu ljubav prema glazbi.

Kao učitelj imao je veoma dobro obrazovanje, ali njegovo ponašanje nije ostavljalo takav dojam: nespretnost u čitanju, polaganost i u svemu staromodnost – počevši od odijevanja. Pisao bi dosadna pisma i članke. Izbjegavao je ne samo novine (nikada nije redovito čitao bilo kakve dnevne novine) nego i časopise. Žene ga nisu razumijevale i obično bi se beznadno zaljubljuivao u jake osobe. Nikad se nije ženio. Bojao se publiciteta, izbjegavao koncerte i koncertne dvorane čak i kad bi bila izvođena njegova djela. Nikada nije čuo svoju *Petu* ili *Devetu simfoniju*. Samo je u kasnijim godinama rijetko dirigirao i putovao.

S godinama je Bruckner počeo pokazivati neobično jaku inklinaciju prenatlaženoj znatiželji prema smrti i mrtvima. Sanjao je o duhovima, vidio bi duhove mrtvih u svojim snovima. Odlazio bi na groblja i proučavao epitafe. Jednom je plakao i plakao na Wagnerovu grobu. U novinama bi čitao o slučajevima ubojstva,

smaknućima i kriminalnim aferama, dodirivao bi tijela velikih skladatelja (tijekom ceremonije pogreba – Beethovena i Schuberta). To su mu bile preokupacije u njegovim sedamdesetim godinama. U dobi od 68 godina s počastima je otišao u mirovinu, bez zamolbe da nastavi sa svojim svakodnevnim poslom na Konzervatoriju. Njegove »prisilne« aktivnosti tada su ponovno postale učestalije.

Zbog katara grla, kao i zbog pojačanoga nemira, izbjegavao je javno izvođenje iako je pokazan pojačan interes za njegov rad sa svih strana svijeta, pa čak i u njegovu Beču. Često je patio od glavobolja.

Imenovan je počasnim doktorom filozofskih znanosti. Znao bi kazati: »Možeš li zamisliti da kancelar Sveučilišta plaća reference bivšemu malomu učitelju.«

Otečene noge bile su novi simptom uzrokovan slabljenjem njegova srca. S vremena na vrijeme prihvatio bi se liječenja i poslije toga osjećao bi se bolje, uz dijete bez soli i smanjen unos tekućine s uzimanjem digitalisa. Jedne je godine napisao: »Pazi, od sredine siječnja ponovno bolujem od vodene bolesti, noge su mi otečene, voda mi pritišće prsa i imam poteškoća s disanjem. Profesor Schrotter naredio mi je da budem u krevetu i tjednima sam pio samo mlijeko. On me još uvijek nadgleda. Ne dopušta mi piti pivo i govori mi da ne budem nervozan, da sam izvan opasnosti i, uzimajući u obzir da slijedim sve dane upute, da mogu dugo poživjeti.« Rijetko je putovao. Njegova jedina želja bila je završiti *9. simfoniju*. Sljedeće godine, 1894., njegove su se smetnje pogoršale: otežano disanje, upala porebrice. Gotovo je umro, ali se iznenada oporavio. Zbog otečenih prstiju nije mogao upravljati pedalama. Počeo je izbjegavati publiku i nije želio posjete prijatelja. Postajao je sve religioznijim. Stanje mu je variralo, vozili su ga u kolicima. Liječnici su o njemu vodili brigu, ali to je stajalo mnogo novca. Početkom 1896. odveden

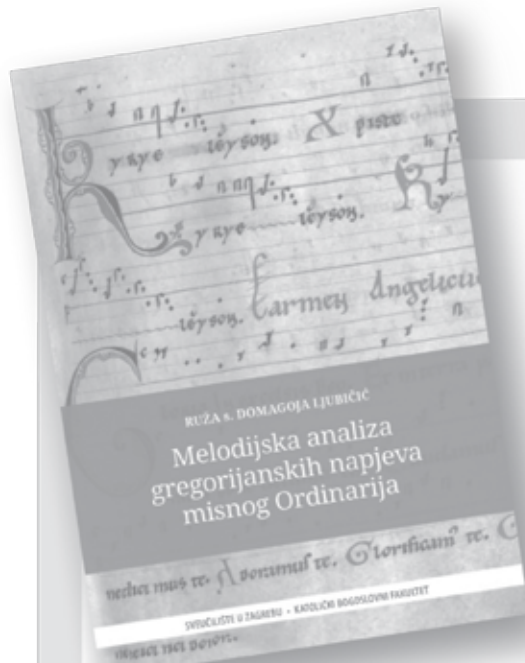

je da bi čuo svoju *Četvrtu simfoniju* i *Te Deum*. Dobio je upalu pluća i od nje se nikad nije u potpunosti oporavio. Postajao je bljeđi, mršaviji, duhom odsutan, s nesvjesticama. Smijao se, ponekad bi prstom udarao ritam, no postupno je venuo i umro u dobi od 73 godine pod dijagnozom opće arterioskleroze. Svečano je pokopan ispod svojih orgulja u samostanu St. Florian. Umro je kao osamljeni neurotik koji je izabrao vlastiti put da služi svojoj osnovnoj ljubavi – glazbi. Jedan od njegovih obožavatelja o tom je kazao: »Od okoline je bio odvojen neotklonjivom zaprjekom, nije išao na zabave, nije imao skupinu istomišljenih obožavatelja kao Schubert, ni prijatelja, nije imao ni herojske planove, ni kraljevskih obožavatelja kao Wagner, ni obitelj kao Bach.« Poslije mu je rodna domovina uzvratila za pričinjenu nepravdu. Bio je prihvaćen i uvršten među vrhunske skladatelje, cijenjene i istaknute osobe. U rodnom Ansfeldenu blizu Linza otvoren je Muzej Antona Brucknera njemu u čast.

To je i vrijeme jubileja Bedřicha Smetane (1824. – 1884.), velikoga češkoga skladatelja poznate *Prodane nevjeste*, koji je patio od gluhoće i umro od upale mozga, te Giacoma Puccinija (1858. – 1924.), velikoga opernoga skladatelja koji je vodio dramatičan i dinamičan život te obolio od karcinoma grkljana koji je operativno liječio, a umro je od srčane slabosti.

Literatura

- Lange-Eichbaum, W., Kurth, W., Ritter, W., *Genie, Irrsinn und Ruhm. Die Komponisten*, München, Reinhardt, 1986.
- Noble, J., *That Jealous Demon, My Wretched Health. Disease, Death and Composers*, Woodbridge, Boydell, 2018.
- Neumayr, A., *Music and medicine*, Medi-Ed Press, New York, 1994.
- Lewis, J. W., *What Killed the Great and not so Great Composers*, Bloomington IN, Author House, 2010.
- Breitenfeld, D., Breitenfeld, T., *Bolesti i sudbine poznatih skladatelja*, Zagreb, Music Play, 2012.

MELODIJSKA ANALIZA GREGORIJANSKIH NAPJEVA

Knjiga tiskana 2019. godine u izdanju Sveučilišta u Zagrebu i Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Zagrebu. *Melodijska analiza gregorijanskih napjeva misnog Ordinarija* može se nabaviti na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, Vlaška 38, Zagreb.